

BYLO NEBYLO - 18

Pondělí, 11 března 2013

Švédký stál vybraných událostí, jak šly dájiny. Dnešní menu: hrnčí s kytarou, Pšmyslovi vníká zdraví, hudební výchova sirotků, poátek církevních restitucí, letám a námořníkům, bílá pilulka, mistr Pšes vápenec, tržní hospodářství, smrt Áhá ve sprše, Áernobilý sport, doutníky plně vodíkem, virová ofenziva.

3.3.1994 – zemřel Karel Kryl, Áeský písničkář, básník a grafik. Bylo mi tak nějak jedenáct, když jsem slyšela, jak si máma u zašívání zpívá Bratřím, zavírej vrátka. I pídila jsem se, o Áem Áe ta píše je. A ta jsem se seznámila s Krylem, srpnem 1968 a pro Á vlastní nesmím chodit do pionýra. Spousta Krylových „protiarmádních“ písní vznikla během jeho vojenské služby, o ní si nemyslel, Áe z chlapců dá lá chlapy Vojenskou buzeraci, hloupost a zvlí upřímě nesšel.

3.3.1799 – narodil se František Veverka, vynálezce v oboru zemědělské techniky. Spolu se svým bratrancem zpšobili revoluci v zemědělství, když vymysleli sofistikovaný pluh, který pádu nejen rozrušoval, ale také obracel. Pojmenovali ho ruchadlo. „veverše“ byl velký zájem. Bratřinci nestíhali vyrábět. Na kolena ve své kovárně. Netušili, Áe si mohou dát svš vynález patentovat. Zato jiní to tušili, napšklad hospodářské úšedník Jan Kainz, který si nechal ruchadlo podle vzoru vyrobit a prezentoval ho jako svš vynález na hospodářské výstavě v Praze. Kainzpluh (Kainzův pluh) se setkal s velkým ohlasem. Prašský námecký tisk nešetšil obdivem, vynález Námeck Kainz vytvořil. Byli ale Áestní tací, kterým se takový podvod nelíbil, i rozhošel se národnostní spor o Trvalo to více jak 50 let, ale spravedlnost zvířila a bratřincům Veverkovým byl vynález ruchadla páznán. (Pozn. red.: Loni v listopadu z pomníku bratřinců Veverkových v Rybitví u Pardubic někdo ukradl tento bronzový model ruchadla. Pomník vybudoval cech kovářů v roce 1927 jako počtu vynálezům ruchadla hned vedle jejich rodného domu na místě, kde oba vynálezci vyorali první brázdou. Zloději 350 kilogramů vážíci ruchadlo od podstavce odšizli. Historická cena bronzového modelu se odhaduje na stovky tisíc korun. Proto Áe ovšem není ruchadlo funkční, zloději ho nejspš rozšezali a prodali do sběru, kde za něj můžou dostat maximálně 30 000 korun.) 3.3.1993 – z Albert Bruce Sabin, americký vědec polského původu, který se zasloužil o vymýcení obávané dátské obrny. Dátská páenosná obrna – infekční virové onemocnění, které se ší hlavně ústně-fekální cestou a jeho jediný páenaše Áem je Álovšk, provázela lidstvo od nepaměti. S páchodem pámyslové revoluce, kdy se lidí začali z ve velkém stáhovat do měst, se z ní stal opravdový strašák. Dokud se dáti batolily po hospodářství, budovaly si páirozenou imunitu. Ve městech o tuto možnost páišly, za to získaly bonus v podobě vysoké koncentrace lidí, o provázené nedostatekou hygienou. A epidemie udešily s pravidelností šicího stroje.

Na konci 19. století byla zjištána infekční povaha onemocnění, o několik let později vídeňský patolog Karl Land indentifikoval zákeřného viníka - poliovirus. Úinné ošování ale hledali lékaři dlouho. Neúspěšných Ái jen Áástešná úspěšných pokusů bylo mnoho, a americký vědec polského původu Albert Bruce Sabin dokázal z oslabených živých virů obrny vyrobit vakcínu, která zajišovala stoprocentní imunitu. V roce 1958 Ášoslo zavedlo její výrobu a na jašme roku 1960 byla během tší dnů v celé republice podána tšem a pá miliónu dáti od dvou do Átyšlet. A dátská obrna odešila na smetištá dájiny. 4.3.1678 – narodil se Antonio Lucio italský barokní hudební skladatel. Syn benátského holiše, vystudoval na knšze, ale pro astma musel z knšské dráhy odstoupit. Vono se blbě k Áe, když se jeden dusí. Pak se stal houslovým mistrem v Pio Ospedale della Pietà, jednom z benátských sirotčinců, které byly provozovány z vešejných prostšedků. Chlapci se vyušili Áemeslšem a opouš sirotčinec v 15 letech. Dívky byly vedeny k domácím pracím, získávaly hudební vzdělání a ty nejtalentovanší se stávaly Álenkami Ospedalského sboru a orchestru. x x x Mám slabost pro housle a dlouhohlavé chlapy, tak uznáte, Áe tohle jsem si nemohla odpustit :-)

5.3.1222 – Pšmysl Otakar I. vydává tzv. Velké privilegium církvi, kde po nákolikaletých vleklých sporech s prašským biskupem Ondšejem, uznává biskupovi soudní moc nad duchovenstvem, právo na dosazování knší a právo vymáhat desátek od poddaných. Církev se stává samostatným stavem. 5.3.1512 – narodil se Gerhard Mercator, vlámský kartograf, autor prvního mapového atlasu na svště. Kromě toho, Áe dal souboru map pojmenování, vymyslel nový způsob výroby globů z papíroviny a sádry, na kterou se nalepila mapa svšta, místo aš doposud používaného rytí do mosazné Ái dáševšné a pozlacené koule. A ješ vymyslel nový způsob zobrazení, které dnes nese jeho jméno. Mercatorovo zobrazení je druh úhlojevného (zachovává úhly) válcového mapového zobrazení, které se používá zejména na námořních a leteckých navigačních mapách. Mapa vznikne tak, Áe se zeměkoule obalí papírovým válcem kolem rovníku, povrch koule se na válec „promítne“, válec se rozbálí a šup – máme mapu. Poledníky jsou zobrazeny ve stejných rozestupech, zatímco vzdálenost rovnobšek se směrem k pólům zvšuje. Oblasti kolem rovníku jsou zobrazeny celkem páesně, na rovníku úplně páesně. Áeím blíže k pólům, tím se vzdálenosti více deformují. Pak se nám Grónsko jako Afrika :-)

Proto Áe na Mercatorových mapách se loxodroma - Áára protínající poledníky pod stejným úhlem - jeví jako páímka, Ášidli se podle tšto map aš do zavedení drušicové navigace všichni námořníci i letci. Mercatorovo zobrazení používají také googlemaps :-)

6.3.1899 – námecká chemická společnost Bayer obdršela registrovanou ochrannou známku na aspirin. Toto nejstarší synteticky páipravované lévo, které tlumí bolest, snišuje horeš pásobí protizánštivš a zabrašuje shlukování krevních destiček, si v roce 1950 vysloužil místo v Guinnessově knize rekordů jako nejrozšíšenší lék proti bolesti. Každou sekundu spolkně na svště tento prášek 3 000 lidí. Rošně se vyrobí asi 100 miliard páigramových aspirinových tablet. Kdyby se pološily vedle sebe, ovinuly by zeměkouli pátdvacetkrát.

6.3.1475 – narodil se Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, italský renesanční sochař, malíř, architekt a básník. Sochy se z pod majlíku geniálního sochaře vynořily z mramoru tak, jako byste vypouštš vodu z vany. Tu vykuklo koleno, tam ruka, a najednou tu stála socha v celé své kráse. Výběru mramoru vánoval Michelangelo velkou pozornost, ve svém oblíbeném lomu v Carrarše si kolikrát mramorový blok sám páil. Ostatně kvšli

své umínání, co se týče výběru materiálu, zůstal medicejský kostel svatého Lorence ve Florencii bez fasády. Papež, který to celé to platil, chtěl mramor na obklad též i v nejbližším lomu, Michelangelo podstatně dál v Carrarě, a když konečně tihle dva dohodli a postavila se dokonce silnice, po které se měl ten šutr vozit, tak se vzbouřili dělníci v kamenolomu. Pro svoji nejznámější sochu zpracoval Michelangelo kamenný blok nevhodných rozměrů (5 m vysoko základně 1 x 1 m) s mnoha kazy a usazeninami, který stál 40 let bez využití před florentskou katedrálou. David, kterého Michelangelo dokončil po dvou a půl letech práce, svého tvůrce proslavil a zajistil mu nesmrtelnost. Za sochu dostal údajně 900 zlatých dukátů, což prý bylo víc, než vydělal Leonardo da Vinci za celý život. Michelangelo žil v Florencii a v Římě. Pracoval pro Medicejské i florentskou republiku, papeže i nejvýznamnější církevní hodnostářů. Stal se zámožným mužem. Nikdy se neoženil a neměl děti. „Vousiska k nebi, vyvrácený týl na samém hrbu, ptačí stáry, a jak ten štec požádá stáčí šáry, už mi tvá celou vydělá. A tak i mozek sám rodí jen z toho, na víc nemá síly: třebaž se z křivé hlavní stáčí! A proto bráto, máj milý, mé mrtvé dílo a mou pověst s ním: já nejsem sem nepatřím!", napsal umělec, když po čtyřech letech maloval stropní fresky v Sixtinské kapli. Neměl pravdu. Sixtinská krásná, krásná, krásná... 7.3.1935 - Američan Charles Darrow vynalezl deskovou hru Monopoly. Je v téže době se Monopoly staly nejprodávánější hrou v USA a z povodně nezaměstnaného a chudého Darrowa se záhy stal milionářem. V dobách, kdy u nás buržoazní monopoly nebyly k mání, vyráběli jsme si je doma stylem „udělej si sám„. Pastelky, čtvrtky a náčrtky k dostání byly, máj otec byl (a požádá teda je) vášnivý sběratelem knih. Tak jsem mu kdysi vyrobila k Vánocím monopoly s pražskými antikvariáty místo hotelů a knihami místo domů :-)... 8.3.1944 - v plynových komorách koncentračního tábora Osvětim-Běleží bylo usmrceno 3792 osob z rodinného tábora Židů. 8.3.1942 - zemřel José Raúl Capablanca, kubánský šachista, mistr světa v šachu v letech 1921-1927. Za svůj život sehrál 583 partií ve významných turnajích a zápasech, z nichž prohrál 35, vítězí ovšem buďto na počátku nebo na konci své kariéry. Simulace povstání šachové partie, kdy Jára Cimrman vyhrál Capablancovi dvojitým šachem a znervózněl Capablanca táhnul na G12, čímž se ocitnul zcela mimo šachovnici a zaznamenal tak první aut v dějinách šachu: 8.3.1917 - zemřel Ferdinand von Zeppelin, německý konstruktér vzducholodí. Generálporučík německé kavalerie Ferdinand hrabě von Zeppelin vzduchoplavbu zcela propadl za americké Občanské války, kdy pracoval jako pozorovatel ve službách Unie. Během let strávených v neposlušných balónech vymyslel vřídlo vzducholoď. První začal stavět ve svých 61 letech. Byla dlouhá 128 metrů, poháněly jí dva motory a dosahovala rychlosti 32 km/hod. Největší slávy vzducholodí se však již Zeppelin nedočkal. Nejúspěšnější š byla vzducholoď Graf Zeppelin s objemem vodíkové náplně 85 036 m³, délkou 236 m, cestovní rychlostí 115 km/h a doletem 12 000 km. Prakticky až do začátku 2. světové války zajišťovala transatlantickou dopravu a podnikla mnoho výzkumných a propagačních letů, například polární výpravu mapující severní pobřeží Ruska. Létala na pravidelné z Německa do Brazílie. Během deseti let úspěšného provozu urazil Graf Zeppelin 1 700 000 km, dopravil 34 000 cestujících a 78 tun pošty. Ěru velkých dopravních vzducholodí ukončila roku 1937 katastrofa největší z nich - 245 m dlouhého kolosu Hindenburg. 8.3.1918 - první případ španělské chřipky rozšířil z epidemii, jejíž počet obětí se odhaduje na 40 miliónů lidí... Mára Kosmasová